

Михайлівська цілина: з чим прийшли до ювілею?

4 червня у Сумському обласному прес-клубі відбувся «круглий стіл», підготовлений громадськими організаціями, на тему: «Заповідник "Михайлівська цілина". 90 років: архівні матеріали, невідомі сторінки життєдіяльності, реальні факти, спецдослідження розкрадання». Наша газета неодноразово піднімала тему цього унікального об'єкту на території Сумської області. Про нього як гордість України та частину степового простору Євразії, відрізок великого туристичного маршруту йдеться у солідних екологічних зарубіжних виданнях. Того-річ степовий заповідник «Кам'яна могила», відсвяткувавши своє 90-річчя, передав естафету «Михайлівській цілині». Але... святкувати нічого і ні з ким. Тож, за результатами багаторічних досліджень у Державному обласному архіві колишнього директора заповідника Лідії Шеремет, вирішено було ще раз спробувати звернути увагу на проблеми багатостраждальної унікальної території. Приїхали небайдужі члени громадської ради з Лебединя, зібрались представники громадських організацій, але не дочекались ні запрошених телеканалів, ні будь-кого з департаменту екології... Резолюцію прийняли, та й поїхали лебединці у Київ праву шукати.

Довідка про окремі питання щодо заповідника «Михайлівська цілина» станом на травень 2018 року.

Протягом 1906-1916 рр. відомий ботанік, професор Харківського Імператорського університету В. І. Талієв, обстежував стан природних кормових угідь – пасовищ і сіножатей, а також цілинних степів кінних заводів південних губерній Росії, в тому числі й Харківської. В. І. Талієв та й інші дослідники звертали особливу увагу на унікальність ділянки цілинного степу Михайлівського кінного заводу графа Капніста, що знаходився в Лебединському повіті Харківської губернії.

ку з тим, що там знаходиться с. Жовтнєве Лебединського району Сумської області.

В 1987 році Сумською філією інституту «Укрземпроект» було виготовлено карту земельних угідь колгоспу «Червона зірка», із зазначенням і території безпосередньо заповідника, і охоронної зони. Також було виготовлено план розташування попереджувальних знаків меж охоронної зони.

Академією Наук УРСР направлено звернення від 12.02.1988 року за № 9п /389-3 до голови Сумської обласної ради народних депутатів «О мерах по сохранению экологических систем и улучшению работы заповедника "Михайловская целина"» про комплекс заходів щодо встановлення охоронної зони навколо заповідника.

Рішенням Виконавчого комітету Сумської обласної ради народних депутатів №75 від 11.04.1988 року «Об усилении охраны и обустройстве заповедника "Михайловская целина" Лебединского района» було затверджено погоджену з Академією наук УРСР охоронну зону заповідника площею 830 га та комплекс інших заходів.

За свідченням колишньої завідувачки філії Шеремет Л.Г., Державний акт на довічне землекористування земельною ділянкою заповідника площею 202,4 га 1988 року було видано Лебединським відділом земельного устрою в двох примірниках, один з яких має зберігатися в архівах органів землевпорядкування. Другий примірник був переданий на центральну садибу Українського державного степового заповідника в с. Хомутово Новоазовського району Донецької області. В даний час це окупована, невідконтрольна Україні територія.

Після 1988 року жодних рішень Сумської обласної ради, Ради Міністрів УРСР, Кабінету Міністрів України, Академії наук України, інших уповноважених органів влади про зміну площі заповідника та площі і режиму

їни, Міністерства екології України та будь-яких інших державних органів і установ невідомо. Будь-які дані про надання цьому факту резонансу на міжнародному рівні також відсутні.

Указом Президента України від 11 грудня 2009 року заповідник «Михайлівська цілина» мав отримати статус самостійного природного заповідника України. Але ніяких дій щодо виконання Указу Президента від 11.12.2009 року до березня 2018 не здійснювалось ні Національною академією наук України, ні Міністерством екології, ні Кабінетом Міністрів України, ні Сумською обласною державною адміністрацією, ні департаментом екології Сумської ОДА, ні Сумською обласною радою.

Тим часом значна частина охоронної зони, що безпосередньо межує з недоторканим заповідним ядром приблизно з початку 2000-х років, з грубим порушенням положення про її використання розорювалась та засівалась сільськогосподарськими культурами: соняшником, кукурудзою, пшеницею, соєю за потурання органів влади Сумської області та Лебединського району.

Таким чином, із передбачених постановою Сумського окружного виборчого комітету від 1928 року 332,5 га безпосередньо заповідних земель та приблизно 1520 га охоронної зони навколо з особливим режимом використання шириною в 1 кілометр, станом на 1988 рік чинними рішеннями Ради Міністрів УРСР, Сумської обласної ради, заповідна частина – недоторкане ядро – склала вже лише 202,4 га та охоронна зона навколо заповідної частини – 830 га.

Під час підготовки документів для видання Указу Президента 2009 (додаток 9), без будь-яких підстав, рішень та документів було зазначено площу 882,9 га, вже як загальну площу заповідника разом з охоронною зоною. Мало того, із змісту долатку до

пожежний контроль. В останній тиждень березня 2017 року три дні горіла охоронна зона, потім вогонь перекинувся і на територію самого заповідника, Згоріло, за підрахунками, близько 80 га цілинного степу. Виїздили гасити пожежу лебединські пожежники. Але інформація про пожежу на території природоохоронного об'єкту державного значення приховується керівництвом і заповідника, і району, і області.

Навесні 2018 року в охоронній зоні заповідника знову сталася пожежа, інформація про яку знову приховується.

Відповідно до Державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців, ТОВ «Райз Північ» ЄДРПОУ 34264631 зареєстроване за адресою: Україна, 42304, Сумська обл., Сумський район, селище міського типу Степанівка, вул. Заводська, будинок 4. Директор Прядка Михайло Іванович. Відповідно до тверджень активістів, в цьому товаристві працює лаштований також синчинного голови Лебединської районної ради Калити Василя Григоровича, який з 07.2010 року по 04.2014 року був головою Лебединської райдержадміністрації.

23.06.2017 року Державною екологічною інспекцією в Сумській області складені акти про порушення природоохоронного законодавства щодо режиму сінокошення території заповідника та направлені до суду. До цього часу судових рішень немає.

За ініціативою громадськості, при постійній депутатській комісії Сумської обласної ради створено робочу групу з вивчення проблем заповідника «Михайлівська цілина», яка виїздила на територію заповідника. Матеріали робочої групи були направлені в органи державної влади для реагування. Отримано формальну відписку голови Сумської обласної ради від 05.04.2018 №01-28/306.

В листопаді 2017 року в зв'язку із бездіяльністю органів виконавчої влади Сум-

теринівка.

В. І. Талієв вперше висловив думку про цільність заповідання частини цих унікальних степів.

Природний степовий заповідник «Михайлівська цілина» був створений 13 липня 1928 року постановою Сумського окружного виборчого комітету (додаток 1) як заповідник місцевого значення, на землях, що до 1917 року були випасами та сінокосами Михайлівського кінного заводу графа Капніста. Відповідно до цього рішення, виділялось 175 десятин безпосередньо під заповідні землі (1 десятина = 1,9 га), що становило 1,9 x 175 = 332,5 га, та встановлювалась охоронна зона навколо з особливим режимом використання шириною в 1 кілометр, що складало приблизно 800 десятин і становило 1,9 x 800 = 1520 га.

В 1947 році постановою Ради Міністрів УРСР заповіднику було надано статус заповідника державного значення.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 22 липня 1961 р. № 1118 «Про впорядкування мережі державних заповідників і мисливських господарств республіки» (ЗП УРСР, N 7, ст. 93) було створено Український державний степовий заповідник, до складу якого, на правах відділення, увійшов також заповідник «Михайлівська цілина».

Постановою Ради Міністрів УРСР від 29.11.1972 № 544 «Про встановлення охоронних зон навколо державних заповідників» навколо відділень Українського державного степового заповідника «Хомутовський степ» і «Михайлівська цілина» підтверджено створення охоронних зон шириною до 1 км.

Положення про охоронні зони Українського державного степового заповідника затверджене наказом Держкомітету УРСР з охорони природи від 1 березня 1985 року № 8.

Наприкінці 1985 року спільним рішенням Академії наук УРСР, Державного комітету охорони природи та Міністерства сільського господарства було затверджено «Положение об охранных зонах Украинского государственного степного заповедника, находящегося в ведении Академии наук Украинской ССР» (додаток 4). Відповідно до вказаного положення охоронна зона філії «Михайлівська цілина» становить 830 га угідь колгоспу «Червона зірка», та її ширина з північного боку становить 1 км, а вздовж східного та південно-східного боків – 600 метрів, в зв'яз-

те ухвалено.

Вочевидь, крім Державного акту на довічне землекористування 1988 року, пізніше також виготовлялись державні акти на землекористування на земельні ділянки Українського державного степового заповідника. Назву заповідника було змінено на «Український степовий природний заповідник». В «Положенні про Український степовий природний заповідник», затверджену наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 17 жовтня 2008 року № 528, констатується, що оформлено Державні акти на право постійного користування земельними ділянками:

ЯЯ № 276521 від 25 серпня 2005 року на земельну ділянку площею 202,4808 га;

ЯЯ № 058345 від 09 листопада 2005 року на земельну ділянку площею 1030,4 га;

ЯЯ № 059034 від 20 квітня 2007 року на земельну ділянку площею 289,2 га;

ЯЯ № 059563 від 19 листопада 2007 року на земельну ділянку площею 634,0 га;

ЯЯ № 059541 від 22 листопада 2007 року на земельну ділянку площею 184,0 га;

ЯЯ № 059540 від 22 листопада 2007 року на земельну ділянку площею 316,0 га;

ЯЯ № 120606 від 25 листопада 2008 року на земельну ділянку площею 100,00 га.

Але відомостей про те, де зберігаються ці акти, ми не маємо.

За наявною інформацією з центральної садиби заповідника «Хомутовський степ», матеріали багаторічних наукових досліджень, гербарії, колекції птахів, ґрунтів, наукову бібліотеку (включно з науковими звітами та матеріалами «Михайлівської цілини») вивезено до РФ. А чинний директор звернувся до Державної думи РФ щодо фінансування. Можна припустити, що і примірник Державного акту від 1988 року, й інші акти разом із документацією Українського степового природного заповідника також було вивезено окупантами на територію РФ. Звернення щодо фінансування та факт вивезення документації підтверджується публікацією в журналі «Степной бюллетень», що видається в м. Новосибірськ Російської Федерації.

Відповідно до публікацій в цьому журналі, території південних степових природних заповідників, в тому числі кримських, включені до переліку об'єктів природно-заповідного фонду Російської Федерації.

Про жодну реакцію на це з боку МЗС України, Національної академії наук Укра-

земель, наданих у постійне користування природному заповіднику «Михайлівська цілина» (в тому числі з вилученням у землекористувачів)» (додаток 10) витікає, що, крім значного зменшення сукупної площі недоторканого ядра заповідника та його охоронної зони з 1032,4 га (202,4 + 830га), відбулася ще й підміна частин земель охоронної зони на земельні ділянки, що територіально взагалі не межують із заповідником та розташовані на відстанях 3 - 5 та більше кілометрів від заповідника в сусідньому Недригайлівському районі і ніяк територіально не пов'язані ні безпосередньо з заповідником, ні з його охоронною зоною.

Таким чином, з метою приховування неправомірного використання земель охоронної зони та фактичного виведення близько 300 га із-під дії режиму охоронної зони, здійснюється спроба під виглядом виконання Указу Президента від 11.12.2009 підміни ці землі іншими, фактично малоцінними в науковому значенні, ділянками, які ні територіально, ні будь-яким іншим чином, не пов'язані із заповідними територіями.

За повідомленням активістів громадської ради при Лебединській районній державній адміністрації, станом на 2017 рік територія охоронної зони безпідставно, злочинним шляхом зменшена на 300 га і складає 530 га. Жодних документів, постанов, указів про зменшення території охоронної зони, зміну її конфігурації, зміну режиму її використання не існує. Департаментом екології та природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації повідомлено громадську раду, що 300 га передані товариству «Райз» для вирощування просапних культур: соняшника, кукурудзи, пшениці. Таке використання категорично заборонено положенням про охоронну зону «Михайлівської цілини», узгодженим і затвердженим наказом Держкомітету з охорони природи № 8 від 01.03.1985 року, рішенням Сумської обласної ради від 11.04.1988 року № 75. Таким чином, на думку громадської ради, 300га земель охоронної зони заповідника товариством «Райз» використовуються незаконно, без належної реєстрації, сплати податку за землю, податку на прибуток...

В квітні 2018 року частина охоронної зони, що безпосередньо межує з заповідником, знову засіяна кукурудзою.

Крім незаконного використання охоронної зони відсутній також і належний проти-

ліга «Зелений світ» та ІО «Сумське обласне відділення Всеукраїнського об'єднання ветеранів» направили колективне звернення до Президента України (додаток 13). За повідомленням Адміністрації Президента від 06.11.2017 №04-01/3775, за матеріалами звернення надані відповідні доручення Кабінету Міністрів України та Генеральній прокуратурі України. Повідомлення про результати розгляду від КМУ та ГПУ не надходила.

Також неналежна та недостатня підготовка до відзначення 90-річчя заповідника. Зокрема, за інформацією громадськості, замість видання книги про заповідник та бібліографічного довідника планується перевидання фотоальбому десятилітньої давності.

Зважаючи на все вищевикладене, вимагаємо:

проведення розслідування; встановлення в натурі дійсних меж заповідника та охоронної зони;

усунення допущених маніпуляцій при її визначенні;

притягнення до відповідальності осіб, винних в незаконному зменшенні охоронної зони та порушеннях режиму її використання.

Пропонуємо провести робочу нараду за участю міністра, інших відповідальних осіб, представників зацікавлених громадських організацій, ЗМІ в м. Суми для вирішення проблем збереження заповідника, розробки комплексу заходів по організації його належної роботи та гідного відзначення ювілейної дати.

Члени робочої групи постійної депутатської комісії Сумської обласної ради

Лідія ШЕРЕМЕТ, экс-директор заповідника «Михайлівська цілина 1976 – 1990 рр.; науковець, член Національної спілки журналістів України, член Української екологічної асоціації «Зелений світ».

Юрій ТИЩУК, член Української екологічної асоціації «Зелений світ», координатор Сумського обласного громадського об'єднання «Майдан», помічник народного депутата України Сугоняка О.Л.